

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Wordt vervuld met de Geest

En wordt niet dronken in wijn, waarin overdaad is, maar wordt vervuld met de Geest.

Ef. 5 : 18.

Als we dat zo lezen, lijkt het ons misschien wonderlijk : dat bevèl : „wordt vervuld met de Geest”. En ik denk, dat vele Christenen dat ook niet rijmen kunnen.

We verstaan dan beter, wat er staat in Hand. 2 : 4a „en zij werden allen vervuld met de Heilige Geest”. Dat is tenminste geheel „passief” : de gemeente op de dag van het Pinksterfeest wèrd vol van de Geest. De Géést moet het doen.

En als hier nu in Ef. 5 : 18 een bede stond : vervul ons, vervul Gij ons, o Heilige Geest, dan was het nog beter te „verstaan”.

Maar 't staat hier zo : wòrdt vervuld.

En we moeten 't ook maar zo laten staan, want het is Gods Woord.

We moeten maar niet zo spoedig zeggen : ja, 't staat hier wel, maar dat kan „immers” (!) niet. En dan maar allerlei redeneringen opzetten, om dit vers te „verklaren” ! Want dan achten we onze „verklaringen” nog hoger en beter dan wat de Schrift zegt.

„Natuurlijk” kan het dan niet, zoals 't er staat.

* * *

Hier staat dus duidelijk een bevèl : „wordt vervuld”.

Heel nauwkeurig vertaald : „laat u geregeld door vervullen”.

En vervullen betekent dan vòl-maken, beheersen.

De Schrift roept ons op, om ons te laten vervullen met de Geest van God. We moeten ons laten beheersen door de Heilige Geest.

Hoe dat kan en moet? Kunnen wij dan over de Geest des Heren beschikken, Hem overmeesteren en Hem in bezit nemen?

Neen, zo is het zeker niet.

De Schrift leert duidelijk, dat de Geest òns moet leiden, regeren, weder baren. Inderdaad : de Geest moet het doen.

De Here Christus heeft de levendmakende Geest verworven en uitgestort in de gemeente.

De Heilige Geest woont nu in de gemeente, en Hij is en woont daar niet alleen, maar Hij wèrkt er ook.

Hij wòont er : de apostel Paulus schrijft aan de gemeente van Corinthe : „Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt en de Geest van God in ulieden woont?” 1 Cor. 3 : 16.

En in Ef. 4 : 30 lezen we, dat de gemeente is verzegeld met de Heilige Geest van God.

Hij wèrkt er : de Geest leidt, getuigt, bidt in de gemeente, Rom. 8.

De Heilige Geest is er wel en werkt wel. En Hij wil ons ook wel vervullen en beheersen als leden van de gemeente.

Maar — dan moeten de leden der gemeente zich ook vervullen en beheersen laten.

We kunnen de Geest ook tegenstaan ! (Stefanus in de Hoge Raad : „gij hardnekkigen en onbesnedenen van hart en oren, gij wederstaat altijd de Heilige Geest, gelijk uw vaderen alzo ook gij”. Hand. 7 : 51). of bedroeven ! („En bedroeft de Heilige Geest van God niet”, Ef. 4 : 30) of smarten aandoen ! (Jesaja over Israël : „Maar zij zijn wederspannig geworden en zij hebben Zijn Heilige Geest smarten aangedaan”, Jes. 63 : 10).

En dat weerstaan en bedroeven van de Geest Gods, gebeurt zèker, als we ongelovig zijn, ongehoorzaam zijn, als we voortleven in allerlei zonden. We staan de Geest tegen, als we het Wòrd des Geestes tegenstaan, als we 't Evangelie ongehoorzaam zijn.

Dan kunnen we de Heilige Geest uitblussen, Zijn werking en vuur en licht doven ! 1 Thess. 5 : 19.

Dan worden we niet vervuld met de Geest, want dan laten we ons niet beheersen door Hem en Zijn Woord.

Daar moeten we goed aan denken : we hebben een rijk voorrecht ontvangen, dat we tot de gemeente Gods behoren mogen, dat de Geest van God onder ons woont.

Maar we moeten niet denken „dat 't dan wel goed komt”.

We worden niet **automatisch** vervuld met de Geest.

We moeten Hem nu ook door Zijn Woord in ons werken laten.

Dan zullen we droefheid hebben over de zonde en dan zullen we die haten en vlieden en dan zullen we elke dag pràctisch voorzichtig wandelen, de tijd, de gelegenheid benutten en verstaan, wat de wil van de Here is (vs. 9—17).

Dan zal dat niet maar ons een enkele keer gebeuren, maar dan zullen we dagelijks in Gods Verbond naar Zijn bevelen leven.

Dan is dat de voortgaande reformatie, de doorgaande bekering in ons leven.

Zó moet 't zijn, dat vraagt God de HERE van ons : laat u zich geregeld door vervullen door de Geest.

Zijn wij Gods gemeente? Prachtig!

Maar nu : is dat ook te mèrken?

Een gemeente, die zich laat vervullen door de Geest is kenbaar aan haar vruchten.

„De wind blaast waarheen hij wil en ge hoort zijn geluid, maar ge weet niet vanwaar hij komt en waar hij heen gaat.

Alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is”, Joh. 3 : 8.

Ge hoort 't geluid ! De werking des Geestes is merkbaar !

Is dat aan òns te zien? Aan onze kerken?

* * *

U zult misschien vragen : waarom gebruikt de apostel die tegenstelling : „wordt niet

UIT DE INHOUD:

Wordt vervuld met de Geest	C. S.
Van de Heilige Geest	H. J. J.
Dàt was de Reformatie	C. V.
Een honderdjarige V	J. M.
Populair-wetenschappelijke schetsen	J. Stw.
Elke wijze vrouw bouwt haar huis II	H.
Meester en leerling	G. P.
Economische aspecten VI	P. G.
Kerknieuws	

dronken door wijn, maar wordt vervuld met de Geest”.

Waarom dat zo speciaal tegenover elkaar : wijn en Geest?

Wel, door wijn krijgt men ook bezieling, enthousiasme.

Maar dat is niet zo best, dat is ten kwade, dat leidt tot overdaad.

Maar „overdaad” is hier een nog te „mooi” woord. Er staat eigenlijk : reddeloosheid, wat niet meer gered worden kan, losbandigheid, verderf.

Drankzucht en dronkenschap voeren ten verderve.

Deze vermaning van de apostel is geen „slag in de lucht” !

De heidenen waren gewoon op hun offerfeesten in hun tempels zich te laten „bezielen” door wijn en dat leidde tot losbandigheden en ontucht. Trouwens alle „bezieling” buiten de Geest Gods is opgeschroefd en leidt tot verderf.

Hoe anders moet het bij Gods volk zijn !

Gods volk moet zich laten beheersen door de Geest Gods en dan komt de èchte, „nuchtere” blijdschap en dankbaarheid.

„Sprekende onder elkander met psalmen en lofzangen en Geestelijke liederen, zingende en psalmende de Here in uw hart”.

„Dankende te allen tijde...”, vs. 20.

„Elkander onderdanig zijnde in de vreze Gods”, vs 21.

Worden die vruchten des Geestes bij ons gevonden?

Toen ik eens gepreke had over Ef. 5 : 19, over de echte blijdschap en dankbaarheid in de Here, zei een gemeente-lid na de dienst : zo is het bij mij niet. En hij was o zo „actief” „op alle terreinen”....

Laat dat niet zo zijn onder ons : wèl strijden en niet blij.

Dat moet gepaard gaan met elkaar : de goede strijd des geloofs strijden en blij en dankbaar en onderdanig zijn door de Heilige Geest. Vervuld met de Geest van God.

C. STAM.

Van de Heilige Geest

Het komt me voor dat het werk van de Heilige Geest niet zo onze belangstelling heeft als dit wel behoorde te zijn. Het schijnt soms wel of de nadruk, die we leggen op het werk van Christus, de Heilige Geest in de schaduw stelt. Daarin gaat de Schrift ons niet voor. Het leek me daarom wel dienstig nu we de uitstorting van de Heilige Geest gedenken enige opmerkingen te maken over de Geest en zijn werk. Wie bedenkt dat hierover complete boekwerken geschreven zijn begrijpt wel, dat in een paar kolommen slechts enkele aanduidingen kunnen worden gegeven.

De uitstorting des Geestes herhaalt zich niet.

Als we lezen wat er op het eerste christelijke Pinksterfeest gebeurde kan de gedachte soms opkomen: Wat zou ik daar graag bij zijn geweest. Of we zouden willen, dat we zoiets nog eens in onze dagen beleefden. Wat moet dat een wonderlijke gewaarwording zijn geweest! Ze hoorden en zagen daar nog eens wat. Ze hoorden een geluid als van een geweldige windstoot, die door het gehele huis gierde. En ze zagen zoiets als een vlam, die zich in tongen splitste en zich neerzette op ieder van de aanwezigen. Om nooit weer te vergeten. Toen werden ze allen vol van de Heilige Geest en begonnen ze te spreken in vreemde talen, zoals de Geest hun gaf uit te spreken. En allerlei mensen uit allerlei volken hoorden de grote werken Gods verkondigen. Zou het niet een geweldige steun zijn voor ons geloof als dit zich telkens herhaalde?

Het is zeer menselijk, dat deze gedachte bij ons opkomt. Zoals het ook zeer menselijk is, dat we als Thomas de opgestane Here zouden willen zien en tasten en horen. Maar we moeten deze gedachten niet voeden, want de HERE leert ons in zijn Woord, dat we dit in deze bedeling niet kunnen en mogen verwachten. Al de heilsfeiten, die in de volheid des tijds zijn geschied, grepen maar éénmaal plaats. Dit geldt van de geboorte, het lijden, het sterven, de opstanding en de hemelvaart van Christus. Dit geldt ook van de uitstorting van de Heilige Geest. Die machtige tekenen van storm en vuur en vreemde talen verdwenen weer en ze keerden niet terug en zullen niet terug keren. Maar wat blijft is dit: De Heilige Geest, die door de Here Jezus is uitgestort over zijn volk, blijft bij de gemeente door alle eeuwen heen, Hij woont in alle gelovigen en werkt in hen. En die wonderlijke tekenen zijn voor alle tijden een aanwijzing van de almachtige kracht van de genade des Heiligen Geestes, die harten vermurwt en monden openbreekt en levens vernieuwt. Totdat de gelovigen eindelijk onder de gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden.

De Heilige Geest is te kennen uit het Woord.

We kunnen over Hem en zijn werk niet recht spreken als we het niet doen naar het Woord. Dat geldt zowel van de Vader en de Zoon als van de Heilige Geest. We kunnen van de liefde des Vaders niets goeds denken of spreken, wanneer we ons niet houden aan de Schrift. We kunnen van de genade van Jezus Christus, Gods Zoon, niets goeds denken of zeggen als we niet spreken naar het Woord. Want Christus komt tot ons in het gewaad der Schrift, zoals Calvijn het heeft uitgedrukt. Sommige christenen schijnen te menen, dat dit met de Heilige Geest anders is. Ik heb tenminste wel mensen ontmoet, die beweerden, dat ze wel geloofden in God de Vader. Ook in zijn Zoon Jezus Christus. Maar dit alles baatte niet, zo zeiden ze, want ze misten de Heilige Geest. De Vader was te kennen uit het Woord en de Zoon evenzo, maar de Heilige Geest moest gekend worden door een wonderlijke belevenis, die ze niet konden aanduiden, maar waarop ze hoopten. Ik ontken geenszins dat de gelovigen „bevinding” hebben. Liever zou ik willen spreken van ondervinding. We ondervinden het, dat God de Vader grondeloos barmhartig is. En dat de Zoon wonderlijk genadig is. En dat de

Heilige Geest zijn gemeenschap ons niet onthoudt. Maar dan ondervinden we dat het wáár is, wat ons het Wóórd heeft geopenbaard. En zonder geloof, dat voor waarachtig houdt al wat God in zijn Woord geopenbaard heeft kennen we noch de Vader, noch de Zoon, noch de Heilige Geest. Wie buiten het Woord om en buiten het geloof om de werking van de Geest wil ondervinden gaat buiten de van God gestelde weg en raakt op dwaalwegen. Het is dan ook zeer juist als de catechismus vraagt: „Wat gelóóft gij van de Heilige Geest”? Waarop dan naar het Woord geantwoord wordt: „Dat Hij samen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is. Ten andere dat Hij ook mij gegeven is, opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al zijn weldaden deelachtig make, mij trooste en bij mij eeuwiglijk blijve”.

In de Heilige Geest geeft God Zich aan zijn volk.

We zeggen dat de Heilige Geest is uitgestort. Daarmee zeggen we, dat Hij met een stroom van weldaden over ons komt. We mogen rekenen, niet op enkele druppels van zegeningen, want de Heilige Geest is een altijd spuitende fontein van heerlijke schatten. Als wij moeten klagen over „dodigheid” en armoede en gebrek aan Geestelijk leven, dan ligt de schuld niet bij de Heilige Geest, alsof die ons arm wilde houden. Maar dan ligt het daaraan, dat wij niet vrijmoedig drinken uit de bron waartoe wij dringend worden genodigd. Of daaraan, dat wij door onze zonden de weg versperren of de leiding verstoppen, waarlangs de Geest tot ons wil komen. Het is altijd onze eigen schuld als wij van de Heilige Geest niet ontvangen genade voor genade.

Vreselijk als we de Heilige Geest uit ons leven weren. Want dan weren we Góð uit ons leven. En dan sluiten we Christus buiten ons hart. Want God is bij ons en in ons door zijn Geest, die Hij ons heeft gegeven. Met de gave des Geestes komt de liefde Gods in ons hart. Paulus schrijft immers in Rom. 5 : 5 : „En de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is door de Heilige Geest, die ons is gegeven”.

We zijn gewoon te spreken van de liefde des Vaders en van de genade van Jezus Christus en van de gemeenschap des Heiligen Geestes. Maar we mogen ook gerust spreken van de liefde van de Heilige Geest en van de genade des Geestes. Wat moet die liefde en die genade wonderlijk groot zijn! Want Hij, de Heilige, wil wonen bij en werken in zondige, zwakke, gebrekkige schepselen, die alleen maar verdiend hebben Gods toorn en vervloeking. Wat moet de Heilige Geest een oneindig geduld met ons hebben! Wij van onze kant plegen gedurig verzet, zijn geneigd de Geest te bedroeven, te weerstaan, uit te blussen. We leven van nature liever naar het vlees dan naar de Geest, zijn naar onze verdorvenheid meer „beestelijke” dan Geestelijke mensen. Wat moeten wij ons vaak schamen over onze liefdeloosheid, die wij betonen tegenover de liefde van de Geest. En wat mogen we dankbaar zijn, dat de Heilige Geest met zijn almachtige kracht ons gegeven is om onze zwakheid en gebrek te overwinnen.

De Heilige Geest geeft Zich als Persoon.

Als we zeggen, dat de Heilige Geest ons is gegeven en dat God Zelf Zich zo aan ons geeft, dan moeten wij dat „gegeven” goed verstaan. Bij „gegeven worden” denken wij gewoonlijk aan een ding, aan een zaak, aan een cadeau, dat ons in handen wordt gelegd en waarover wij nu beschikken kunnen. Of we denken aan een medicijn, dat ons gegeven wordt en dat nu zijn werking vanzelf wel doet. Er is vaak zó over de gave des Geestes gesproken alsof daarmee ons „iets” gegeven werd, dat nu zijn werking in ons vanzelf wel zou doen.

We moeten wel bedenken, dat de Heilige Geest geen ding is, niet iets, maar Iemand. De Heilige Geest is een Persoon. En als we zeggen, dat Hij ons gegeven is dan moeten

we dat op gelijke wijze verstaan, zoals we het verstaan, dat God zijn Zoon ons heeft gegeven. God gaf zijn Zoon, opdat Hij ons zou verlossen uit de macht der zonde. Zo wordt de Heilige Geest ons gegeven, opdat Hij ons zou regeren en troosten en leiden en vernieuwen. Hij is ons gegeven om in onze harten geloof te werken door de verkondiging van het Evangelie. Hij is ons gegeven om ons in alle ellende te troosten door de rijke beloften van het Woord des HEREN. Regeren, leiden, troosten, vernieuwen is het werk van de Persoon des Heiligen Geestes. En wij ontvangen zijn regering, leiding, vertroosting en vernieuwing uit genáde alleen en door het gelóóf alleen. Als de Heilige Geest ons wordt gegeven heeft er geen vermenging plaats van God en mens. De Heilige Geest blijft God en de gelovigen blijven mensen. Er wordt niet iets goddelijks in de mens ingestort, geen goddelijk fluidum vloeit over uit de Heilige Geest in ons hart. De Heilige Geest blijft Persoon en de gelovigen blijven personen met hun volle zelfwerkzaamheid en verantwoordelijkheid. We moeten dit bedenken bij ons denken en spreken over het werk van de Heilige Geest. Het beste is ons maar dicht bij de Schrift te houden en maar voorzichtig te zijn met onze beelden. Vaak is over het werk van de Geest gesproken in beelden, die ontleend waren aan het plantenleven. Men sprak van de wortel, waaruit de sappen opdringen in de stengel, en van de levenskrachten die opstuwten naar de takken en bladeren en bloesems. Of men ontleende beelden aan de electriciteit met z'n óverspattende vonken en met z'n ladingen en ontladingen en krachtenvelden. Soms wekte het spreken over de Geest en zijn werk de gedachte aan een dokter, die een patiënt in bewusteloze toestand een injectie geeft. Het was allemaal goed bedoeld en in meeslepende taal voorgesteld. De beelden zijn blijven haken in de gedachten van het kerkvolk en hebben, vrees ik, meer kwaad dan goed gedaan. De Heilige Geest is geen „kracht” en de mens is geen plant. De Heilige Geest is Persoon en zijn werking is niet „natuurlijk”, maar persoonlijk. Hij maakt van de gelovigen geen „stokken en blokken”: „Alzo werkt ook deze goddelijke genade der wedergeboorte in de mensen niet als in stokken en blokken, en vernietigt de wil en zijn eigenschappen niet, noch dwingt hen met geweld tegen hun dank, maar maakt hen naar de wijze van de Geest levend, heelt, verbetert en buigt hem tegelijk liefelijk en krachtig, alzo dat, waar de wederspanning en tegenstand des vleses te voren ten enenmale de overhand had, daar nu een gewillige en oprechte gehoorzaamheid des Geestes de overhand begint te krijgen, waarin de waarachtige en Geestelijke wederoprichting en vrijheid van onze wil gelegen is.” (D. L. III/IV, 16).

De werking des Geestes is wonderlijk.

Daarmee bedoel ik in de eerste plaats, dat ze ondoordringelijk is. Niemand kan dat werk naspeuren in z'n oorsprong en voortgang en doel. We moeten dat ook maar niet proberen. Gedachtig aan het woord van de Here Jezus aan Nicodemus: „De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet van waar hij komt en waar hij heengaat: alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is”. Joh. 3 : 8. Een herinnering aan Pred. 11 : 5 : „Gelijk gij niet weet welke de weg des winds is, of hoedanig de beenderen zijn in de schoot van een zwangere, alzo weet gij het werk Gods niet, die het alles maakt”. In overeenstemming daarmee waarschuwt onze belijdenis tegen een onderzoek, dat meer wil weten dan God te weten geeft: „De wijze van deze werking kunnen de gelovigen in dit leven niet volkomen begrijpen; ondertussen stellen zij zich daarin gerust, dat zij weten en gevoelen, dat zij door deze genade Gods met het hart geloven en hun Zaligmaker liefhebben”. (D.L. III/IV, 13). Laten we ons daaraan maar houden.

Maar ik wil met het opschrift ook zeggen, dat de werking des Geestes wonderlijk groot is. Ze is niet minder dan almachtig. Wonderlijk groot is het werk der schepping. God is groot van raad en machtig van daad. Wonderlijk groot is ook het werk van de herschepping van een mens. We staan verwonderd als we lezen, dat God hemel en aarde schiep door zijn machtwoord. We staan ver-

wonderd als we lezen, dat de Here Jezus door Gods kracht uit de doden is opgewekt. We moeten ook verwonderd staan als we zien dat een zondig mens, verdorven tot in merg en been, tot geloof en bekering komt. Wat een troost, dat we mogen rekenen op de almachtige kracht van de Heilige Geest, die ons doet triumpferen over duivel en wereld, over eigen vlees en geest en die ons eens onbevlekt voor Gods aangezicht zal stellen.

„Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods? Ik dank God door Jezus Christus onze Here”. Rom. 7 : 24 v.

H. J. JAGER.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

Dàt was de Reformatie

Er is dezer dagen in ons land een boek uitgekomen, dat grote actualiteit bezit. Misschien wordt dat niet beseft. Maar dat zou alleen maar bewijzen — hoe paradoxaal dat ook moge klinken — dat het zelfs in zéér hoge, ja, in bedenkelijke mate actueel is.

Het boek, dat ik bedoel, heeft tot titel: **Calvijn als Zielzorger**. Het is een vertaling van een franse studie van Prof. Jean-Daniel Benoit, hoogleraar in Straatsburg, welke onder de titel **Calvin, directeur d'âmes** in 1947 verscheen.¹⁾

Toen ik jaren geleden dit boek van Benoit voor 't eerst las, trof het mij zó, dat onmiddellijk de gedachte bij mij opkwam: dat móet in het nederlands worden vertaald. En ik had al enkele pogingen ondernomen, welke daartoe zouden kunnen leiden, toen de aankondiging van de vertaling, welke thans verkrijgbaar is, verscheen. Men zal begrijpen, dat ik dankbaar was, toen ik die annonce las en dat het me een vreugde is dit boek voor me te hebben.

Men kan dit boek vanuit verschillend gezichtspunt bezien en beschrijven.

Vooreerst b.v. als de weergave van een belangrijk aspect van het werken en streven van Calvijn. Namelijk van de door Calvijn uitgeoefende zielzorg. Dan beziet en taxeert men het boek als een bijdrage in de biografie van Calvijn. En als zodanig is dit boek reeds een voortreffelijk werk.

Gedurende de laatste wereldoorlog verloor Prof. Benoit zijn bibliotheek. Bovendien leefde hij toen ver van Straatsburg in een persoonlijke ballingschap. Wat hij alleen uit de ramp had kunnen redden was de bekende, grote, Straatsburger uitgave van de volledige werken van Calvijn, bestaande uit 59 folio-banden. In zijn ballingschap heeft Benoit zich daarin om zo te zeggen ondergedompeld. En als resultaat daarvan ontstond het bovengenoemde boek. In de, in de nederlandse vertaling helaas niet overgenomen, voorrede schrijft de Auteur zeer bescheiden, dat zijn boek in feite niet meer is dan een bloemlezing van Calvijn-citaten. Van hem zelf was daarin niet veel meer — en hij citeert daarbij een geestig woord van François de Sales — dan de naald en de draad, welke de „losgetornde” stukken („losgetornd” uit Calvijns geschriften) weer „aaneenaaiden” (namelijk tot zijn boek).

Zo, als tekening van de door Calvijn geoefende zielzorg, is dit boek reeds zeer belangrijk. Er bestaan nog wel een paar studies over dit onderwerp. Ik denk speciaal aan het mooie boek van Dr W. Kolffhaus: **Die Seelsorge Johannes Calvins**.²⁾ Maar de studie van Benoit is m.i. de beste. Zij staat aan de spits door het dieper indringen in dit brok levensarbeid van Calvijn, door fijner analyse van de momenten en ten gevolge daarvan door een veelkleuriger tekening daarvan. Benoit heeft, om tot dat resultaat te komen, speciaal de meer dan 4200 brieven, welke in de genoemde Volledige Werken van

Calvijn werden gepubliceerd, nauwkeurig bestudeerd.

Maar niet alleen als tekening van een bepaald onderdeel van Calvijns levenswerk is dit boek voortreffelijk en belangrijk. Het ontleent zijn waarde nóg meer hieraan, dat het de tekening bevat van wat in heel Calvijns levensarbeid en -worsteling het **centrale moment** is geweest! Het gaat in dit boek niet maar om „iets” dat Calvijn „ook” gedaan heeft. Het gaat daarin dus niet om een arbeid, welke Calvijn náást één of andere hoofd-arbeid heeft verricht. Calvijn was b.v. niet een kerkreformer, die „ook” aan zielzorg „deed”. Hij was evenmin een bekwaam vak-theoloog, die in zijn vrije tijd, en dan speciaal ten opzichte van zijn vrienden en bekenden, als zielzorger optrad. Neen, Calvijn was vóór alles en feitelijk altijd en alléén de man van de schriftuurlijke zielzorg. Dat wil zeggen: de man die aan zijn broeders en zusters midden in hun nood en strijd, en met het oog daarop, de spijze der ziel, het Geestelijk „heilmiddel” van het Woord reikte. Zijn werk bestond in wezen uit niets anders dan uit die zielzorg. Wat hij verder ook geweest moge zijn: reformator van de kerk en het ganse leven; theoloog van de eerste rang; organisator van ongewone kwaliteiten; prediker van een bijna onvoorstelbaar machtige invloed — hij was dat alleen nà, en óm, en dóór de zorg voor de zielen. En omdat de zaken zó staan brengt ons dit boek in aanraking met het kloppende hart van het levenswerk van de grote, of beter gezegd: zo kleine geneefse hervormer:

Benoit wijst hier op prachtige wijze op als hij schrijft: „Hoe paradoxaal het ook moge klinken, toch heeft men gemeend de grote ontwikkeling van het Calvinisme te kunnen toeschrijven aan Calvijns pastorale zorg.”³⁾ De dogmatische gedachtengang van de reformator was hecht opgebouwd; zijn uitmuntende gaven als organisator stelden hem in staat van Genève een „kerk op de berg” te maken, die haar stralen over de wereld uitzond; zijn sterke wil die voor geen enkele hindernis terugweek, richtte zich onverzettelijk op het doel. Maar meer nog dan van al deze belangrijke elementen heeft het calvinisme ten slotte zijn overwinning te danken aan de inspanning, die Calvijn zich steeds gaf om de mensen te onderrichten en te troosten; zo bracht hij hen in het spoor van een „beleefd” christendom. De paradox is slechts schijnbaar — Calvijn was inderdaad méér herder dan theoloog, juister gezegd: hij was theoloog om des te beter herder te kunnen zijn en in dit ambt meer te kunnen bereiken. De theologie moest het geloofsleven dienen en mocht nooit doel in zichzelf worden. Het gaat er in het mensenleven om God te kennen — zo leert de geneefse catechismus aan de kinderen — opdat wij een leven zouden leiden tot zijn eer. Of het nu was de kansel van de Saint-Pierre, in de gehoorzaal, waar de toekomstige predikanten van de vervolgd

kerken werden gevormd, gedurende het gesprek met de gelovigen die hem waren toevertrouwd, of aan het bed van zieken en stervenden — altijd was Calvijn bezig met de zorg voor hun heil”.⁴⁾

Deze typering van Calvijns werk is even keurig als juist. Calvijn was vóór alles de man die bezig was met de zorg voor het heil der gelovigen. Neen, men moet hier dat woord „heil” niet verschralen tot b.v. de persoonlijke zaligheid in het hiernamaals. Zo heeft Calvijn het heil dat God in Christus aan de gelovigen schenkt nooit gezien. Het heil, dat is voor Calvijn — en hij is daarin een trouw leerling der Schrift —: de vergeving der zonden; het in Christus in verzoende gemeenschap staan met God; het altijd en overal worstelen om de wil des Heren te doen; het Hem zó verheerlijken; het vurig verlangen naar de wederkomst van Christus.

Dát heil predikte Calvijn. Opdat de mensen dat heil deelachtig zouden worden, deed hij alles wat hij deed. Of hij zich prekend, docerend, corresponderend, polemiserend of boeken schrijvend tot de mensen richt — het gaat er hem altijd om, het wordt altijd gedragen en begeleid door het gebed, dat ze dat heil zullen verwerven en er al meer uit zullen leven.

Maar terwijl het boek van Benoit ons zo met het hart van Calvijns levenswerk in aanraking brengt, doet het tegelijk nog wat anders en meer. Want door zó over Calvijns arbeid te schrijven, tekent Benoit tegelijk ook en als vanzelf wat het **eigenlijke**, het **centrale** moment van de grote reformatie is geweest. En dat niet alleen voor zover God die door Calvijn, maar niet minder voor zover Hij die door Luther schonk. Neen, het ging in de reformatie zeker niet in de eerste plaats om een of andere „theologie” of om een of andere kerkelijke organisatie — al moest het door die reformatie ook onafwendbaar tot vernieuwing van de theologie en de kerkelijke organisatie komen! Het ging in de reformatie voor alles om de **prediking van het heil in Christus**. Dat is: om de prediking van het wonder, dat God goddelozen rechtvaardigt; tot zijn kinderen maakt; ze verwaardigt om hier alles voor Hem over te hebben; zich bovenmate te verblijden in het zeker komende koninkrijk van Christus; om na korte tijd van lijden en strijden de heerlijkheid te mogen beërven. Kortom, het ging daarbij om het waarachtige heil der zielen, en zo om de zielzorg.

* *
*

Benoit doet een prachtige greep als hij, om zijn hoofdstelling te adstrueren wijst op Calvijns **Institutie**.

Dat schijnt vreemd te zijn. Als men dat boek niet werkelijk kent is men geneigd te vragen: wat heeft die Institutie nu met zielzorg te maken? De Institutie is toch immers een dogmatiek! En is ze zo niet het resultaat van een wetenschappelijk en dus streng begripsmatige verwerking door Calvijns geest van „Schriftmateriaal”, totdat er die grootse

¹⁾ Jean-Daniel Benoit; *Calvijn als Zielzorger*; G. F. Callenbach N.V. Nijkerk.

De oorspronkelijke uitgave in de franse taal verscheen bij Librairie Oberlin te Straatsburg in 1947. De nederlandse vertaling is van A. J. A. Mondt-Lovink. Deze vertaling heeft een „Ter Inleiding en Plaatsbepaling” van de hand van Prof. Dr E. L. Smelik.

²⁾ D. Wilhelm Kolffhaus, *Die Seelsorge Johannes Calvins*, Beiträge zur Geschichte und Lehre der Reformierten Lehre, fünfter Band, Neukirchen Kr. Moers, 1941.

³⁾ Benoit doelt hier zonder twijfel op wat Karl Holl schreef in zijn bekende rede uit 1909 *Johannes Calvin* (Gesammelte Aufsätze zur Kirchengeschichte III, Der Westen, p. 272): Bloszer Heroismus wirkt eber erkältend als anziehend. Er erregt Bewunderung, aber stiftet keine Gemeinschaft. Doch man gehe Calvin nach in seiner Seelsorge, man vertiefe sich in sein Verhältnis zu seinen Freunden, wie tapfer er für sie eintritt und wie schwer er sich von einem früheren Vertrauten trennt; man sehe, mit welcher Hingebung und mit welcher Geduld er sich jedermann widmet, und man wird finden, dass seiner Wirksamkeit die Wärme der persönlichen Ton nicht gefehlt hat. So kann er an die Gemüter heran: man empfand die Macht des Heiligen, die trotz aller Menschlichkeiten von ihm ausging, man spürte die befreiende Kraft, die darin verborgen ist — das war der Grund, warum er schliesslich siegte.

⁴⁾ pag. 11.

conceptie van een calvinistisch leerstelsel, ja, van een alomvattende calvinistische „levens- en wereldbeschouwing” uit ontstond?

Wie evenwel zo de Institutie bekijkt, heeft van dat geweldige boek nog niet veel verstaan! Ja, hij heeft de titel ervan niet eens goed gelezen! Calvin spreekt immers in verband met zijn hoofdwerk niet, zoals honderden vóór en na hem hebben gedaan, als een „theologie” of een „dogmatiek”. Hij noemde het b.v. niet: „hoofdsom”, „merg”, „systeem”, „handboek” der dogmatiek. Neen, hij noemde zijn boek heel simpel: **Onderwijzing in de christelijke religie**. Men zou ook kunnen zeggen: **Onderwijzing in de vreze des Heren**, of: **in de christelijke vroomheid**.

Dat het Calvijns bedoeling was met behulp van zijn boek de mensen te leiden tot de vreze des Heren, zegt hij zelf zeer duidelijk: „Ik verrichtte de arbeid voor dat boek”, zo schreef hij, „hoofdzakelijk voor onze franse landgenoten, onder welke ik begreep, dat er velen waren die hongerden en dorstten naar Christus; maar van wie ik zeer weinigen zag, die ook maar met een geringe kennis van Hem naar behoren toegerust waren.”⁵⁾ Calvin wilde dus met zijn boek er toe meewerken, dat die arme hongerende en dorstende zielen met Christus, het levende en hemelse brood werden gevoed.

Men kan Calvijns bedoeling met zijn hoofdwerk ook zo omschrijven: Hij wilde daarmee de mensen opleiden tot de „**ware vroomheid**”. Ook dat zegt hij zelf zo duidelijk als maar mogelijk is. Want de titel van zijn boek luidt, letterlijk vertaald: **Onderwijzing in de christelijke religie bevattende nagenoeg de hoofdsom der ganse vroomheid en wat in de leer des heils noodzakelijk is om te kennen!**⁶⁾

Omdat het er met de Institutie zo voorstaat kon Benoit terecht schrijven: „Om Calvin in zijn werkzaamheid als herder te volgen,

zullen wij wel voornamelijk zijn brieven raadplegen, maar wij willen ons niet bij deze éne bron beperken. In het bijzonder zullen wij de brieven toelichten met de **Institutie**, want in dit werk vinden wij de principes, de grondslag van Calvin's zielzorg”. Die Institutie is immers „in zekere zin eerder een stichtelijk boek dan een dogmatische verhandeling; dit boek heeft het geestelijk leven gevoed van vele generaties, wier smaak niet was bedorven door gezochte en onbeduidende lectuur en niet bang waren voor stevige kost. De bijbel, het psalmboek, de Institutie en de martelaarsboeken zijn de belangrijke boeken van de franse reformatie; zij zijn de haardvuren waarin de vlam van geestelijk leven en van heldenmoed voedsel vond. In tijden van vervolging verborg men dan ook de Institutie, zoals men zijn bijbel verborg. Men heeft wel exemplaren teruggevonden in stallen en kippenhokken, waar men ze had begraven om ze te onttrekken aan huiszoekingen.”⁷⁾

* *

En deze door Calvin in al zijn arbeid, óók in de Institutie, gegeven zielzorg; deze echt-herderlijke liefde, zorg, — strijd en gebed voor deze arbeid — uit en met het Woord — aan de arme, vervolgde, dikwijls nog zo weinig onderlegde schapen van Jezus Christus, met al de wonderbaarlijke vruchten daarvan — dát was de reformatie!

C. VEENHOF.

⁵⁾ Editie Sizoo, deel I, p. XI.

⁶⁾ Christianae Religionis Institutio, Totam fere pietatis summam et quidquid est in doctrina salutis cognitum necessarium complectens.

⁷⁾ p. 13/4.

Buitenlandse kerken

een honderdjarige

V.

Ingrijpende gebeurtenissen.

Schreven we de vorige keer over **veranderingen**, welke zich in de loop van de laatste halve eeuw binnen de kring der Christ. Geref. Kerk in Amerika, merkbaar hadden voltrokken, nu willen we wijzen op een paar gebeurtenissen, die de één dieper dan de ander, op het leven hebben ingegrepen.

* *

In de eerste plaats noemen we hier de kwestie van de aansluiting bij de **Federale Raad van Amerikaanse kerken**. De beide synodes van 1922 en 1924 hebben zich met deze kwestie vrij uitvoerig bezig gehouden.

In ons tweede artikel hebben wij in verband met de Oude Hollandse Kerk (the Reformed Church), over deze Raad het een en ander geschreven. Onder anderen dit, dat deze Raad een soort bundeling is van protestantse kerken in Amerika, waarbij alle kerken, die zichzelf respecteren haast wel aangesloten zijn. Men beoogde vooral het protestantisme te bundelen, opdat men tegenover de macht van Rome een machtig protestants blok zou kunnen stellen. Maar zoals het gaat, wanneer de „protestantse” kerken een soort blok willen vormen, dan moet het met de belijdenis op een accoordje worden gegooid. Want de verzamelnaam „protestants” zegt in onze eeuw niets meer omtrent de waarheidstrouw, de bijbelgetrouwheid, de schriftuurlijkheid van de, zich met deze naam noemende kerken. Dat is erg. Dat is spijtig. Het is de werkelijkheid. Wanneer men zich als protestant aandient, dan komt de vraag nóg: wat gelooft de man. Is hij werkelijk protestant in de oude zin? Gelooft hij de heilige Schrift als het onfeilbare Woord Gods? Gelooft hij de heilsfeiten als werkelijke feiten? Of doet hij dat alles niet? Dit láátste is, helaas, net zo goed mogelijk als het eerste bij een protestant. En niet alleen bij een man, die zich protestant noemt, ook bij een kerk, die zich met deze

naam siert, is zowel het eerste als het laatste mogelijk.

De grondslag van deze **Federale Raad** was en is vaag en onbelijnd, en laat de mogelijkheid open voor allerlei onschriftuurlijke interpretaties. De grondslag van deze Raad is het voorbeeld geworden voor de grondslag van de Wereldraad van kerken, die net zo vaag en onbelijnd is, en die daardoor ook de mogelijkheid openlaat voor vele interpretaties. Uit deze Amerikaanse Raad en naar zijn voorbeeld, is de Wereldraad ontstaan. Bij de Amerikaanse Raad en bij de Wereldraad, biedt de grondslag de ruimte om het Woord des Koninkrijks vrijzinnig te interpreteren. En niet alleen dit was bezwaarlijk, maar vooral ook dat vrijzinnige heren van méét af, de leiding bij de **Federale Raad** in handen hadden, hetgeen trouwens bij de Wereldraad zich heeft herhaald.

In het jaar 1918 had de Christ. Geref. Kerk zich bij deze Raad aangesloten. Het was toen oorlog. En wilde men iets doen voor zijn jongens in militaire dienst, wilde men predikanten als veldprediker uitzenden, dan kon dat alleen via deze Raad. De regeringsbemoeiingen met de protestantse kerken, in verband met de geestelijke verzorging der militairen, liepen via deze Raad. En omgekeerd kon men als kerk inzake deze punten alleen maar contact met de legerleiding krijgen, door middel van de Raad. Het Rode Kruis-werk liep ook uitsluitend over deze Raad. Een protestantse kerk, die zichzelf „respecteerde” en niet voor niet-„vol” wilde worden aangezien, die deed natuurlijk mee. Zo had ook de Christ. Geref. Kerk zich aangesloten!

Na de oorlog, toen de normale tijd terugkeerde, kwam de vraag op, wat moeten wij doen? Moeten wij deze aansluiting, die om praktische redenen heeft plaats gevonden tijdens de oorlog, voortzetten of niet? Zoals het altijd gaat: een feitelijke toestand schept een gewoonterecht. Er was in 1920 een vrij sterke stroming ter synode, die er geen been in zag om lid van deze organisatie te blijven. En het argument van de zijde van

hen, die er als bezwaar tegen aanvoerden, dat er een gevaar van „verflauwing der grenzen” aan verbonden was, (hoe hield men de vertrouwde termen van Kuyper toen nog aan!) werd door de commissie ter synode van 1922 afgedaan, met de wel weinig zeggende, en arrogant-geborneerd klinkende opmerking, dat dit toch „aan ons zelf zou liggen”, dat we er zelf bij waren! Deze synode nam het besluit om bij de Raad te blijven. Men zou enkele flinke broeders benoemen als afgevaardigden, broeders die wel in staat waren de gereformeerde belijdenis voor dit forum voor te dragen; broeders, die ook wel toegerust waren met spreekvaardigheid in de engelse taal en op de hoogte van de vergader-techniek van de Amerikanen. O.a. dr. H. Beets werd aangewezen als deputaat.

Op de synode van 1924 heeft men het besluit om bij de Raad te blijven, weer ongedaan gemaakt, zulks tengevolge van de vele bezwaren die uit de kerken tegen het eerstgenomen besluit van 1922, werden aangevoerd.

Uit de gang van zaken is toen wel duidelijk geworden, dat er naast een behoudende stroming, die zich nog placht uit te drukken in de terminologie van Kuyper, een andere stroming aan het opkomen was, die het wel aandurfde in het modernistisch gestuurde schip van de **Federale Raad** plaats te nemen. Een stroming, die men enigszins zou kunnen vergelijken met de stroming, die zich tegenwoordig in de niet vrijgemaakte Geref. Kerken in ons land laat gelden, die oecumenisch denkt en die het best aandurfde om in het grote schip van de Wereldraad in te stappen. Waarom niet? vraagt men. We zijn er toch zelf bij? Alsof dat laatste een argument van waarde zou zijn in de geestelijke strijd.

* *

De tweede gebeurtenis, die omstreeks dezelfde tijd plaats vond in de Christ. Geref. Kerk, is de gebeurtenis die verbonden is aan de namen van de predikanten H. Danhof en H. Hoeksema. Deze twee predikanten kregen moeilijkheden in hun gemeente. Er waren bezwaren tegen hun prediking. De synode van 1924 stelde hun de eis om een drietal uitspraken van de synode te ondertekenen. Deze uitspraken, die sindsdien bekend zijn als de uitspraken van Kalamazoo, de plaats in Michigan waar de synode bijeen was, hadden betrekking op de **algemene genade**. De synode heeft hun de eis gesteld om te erkennen dat er bij God een gunstige gezindheid zou zijn ten aanzien van alle mensen, ook ten aanzien van de goddelozen en „verworpenen”. De beide predikanten hebben de ondertekening van deze eis geweigerd. Zij waren van mening, dat deze „leer” van de synode van Kalamazoo een nieuwe leer was, die niet gereformeerd en niet schriftuurlijk was. En zoals later wel duidelijk is geworden, waren zij niet alleen van mening, dat deze „leer” van de synode van Kalamazoo, niet schriftuurlijk en derhalve niet gereformeerd was, maar dat een leer omtrent algemene genade, hoe dan ook, niet schriftuurlijk en niet gereformeerd was.

Het eind was, dat de beide predikanten werden afgezet. En wel **door de synode 1924**. Een interessant punt voor nader onderzoek is, na te gaan welke verbanden er kerkrechtelijk, tussen Kalamazoo, 1924, en Assen, 1926, liggen, en hoe die verbanden, indien ze werkelijk aanwezig blijken, liggen. In elk geval werd het zogenaamde Doleantie-kerkrecht, dat door de gereformeerde kerken, sedert de Doleantie zeer bewust werd gehandhaafd, na de synode van Kalamazoo zowel in Amerika als hier te land bestreden.²⁾

De afzetting van deze predikanten had een scheuring in de Christ. Geref. Kerk tengevolge. De kerkeraden van Danhof en Hoeksema, ging geheel of voor het grootste deel, niet accoord met de handelingen der synode en bleven met hun gemeente achter hun predikanten staan. Zoals bekend, gingen er hier en daar meest kleine groepen mee. Deze kerken zijn de naam Protestants Gereformeerde Kerken gaan dragen. Zij hebben evenals de Christ. Geref. Kerk, hun centrum in Grand Rapids. Ds. H. Hoeksema was op het ogenblik van de scheuring, predikant in een grote gemeente te Grand Rapids, die voor het

overgrote deel, als wij het wel hebben, zijn zijde heeft gekozen. Grand Rapids is niet voor niets genoemd het kerkelijk Jeruzalem van de Kerken, die van Nederlandse en gereformeerde origine zijn. Men kan het vergelijken met Kampen, in dit opzicht.

De laatste kwestie rondom de uitspraken van de synode van Kalamazoo, heeft ook hier te lande beroering te weeg gebracht. De man, die omstreeks 1930 kritisch is gaan schrijven over de uitspraken van deze synode was prof. K. Schilder. Hij werd vanuit Amerika bestreden door een van de woordvoerders van de Christ. Geref. Kerk en synode, namelijk door Ds. Zwier. De vragen, die door deze formulering van de algemene gunstige gezindheid Gods, aan de orde zijn gesteld, zijn tot nu toe niet meer uit de theologische discussie weg geweest. Prof. Schilder is zich gaan bezighouden met het probleem van de algemene genade en heeft scherpe kritiek geïfend op sommige opvattingen en ideeën daaromtrent. In Amerika is een man als prof. C. van Til, lid van de Orthodoxe Presbyteriaanse Kerk en hoogleraar aan het Westminster Seminary te Philadelphia, Pa., voortdurend bezig met dit vraagstuk. Hij valt niet bepaaldelijk Kalamazoo af, maar heeft zijn eigen kritiek op de probleemstelling van Kalamazoo. Zijn opvattingen worden in de kringen van de Christ. Geref. Kerk telkens bestreden. Ik noem in dit verband de naam van dr. James Daane, die een onderzoek heeft ingesteld naar een waardering van de leer van dr. Van Til omtrent de algemene genade.¹⁾

* *
*

Na de vrijmaking stond de **Protestantse Geref. Kerk** van ds. Hoeksema en de zijnen, zeer sympathiek tegenover onze vrijgemaakte kerken. Dit kwam vanzelfsprekend voort alleen reeds uit het feit, dat prof. K. Schilder zich kritisch had uitgelaten over Kalamazoo en de uitspraken van deze synode over de algemene genade, en derhalve ook de rechtvaardigheid van de afzetting van de predikanten Danhof en Hoeksema niet als onaanvaardbaar had beschouwd.

Later is gebleken dat de sympathie uitsluitend op deze grond onvoldoende gefundeerd was.

¹⁾ James Daane, Th. D.: A Theology of Grace, Grand Rapids, Mich, 1954.

De vraag hoe Ds. Hoeksema staat, is niet te bepalen, door de negatieve aanduiding, dat hij tegen de algemene genade is en tegen iedere vorm van remonstrantisme. Er zal een positieve positiebepaling bij dienen te komen. De vraag hierbij zal wel deze blijken te zijn of Ds. Hoeksema uit het dogma der verkiezing geen verkeerde, onschriftuurlijke gedachtengangen heeft afgeleid. Men zou kunnen zeggen, dat Hoeksema het evangelie wil prediken streng en logisch **van uit het dogma** der verkiezing. Wie dat wil doen, die zal niet kunnen ontkomen, naar ons voorkomt, aan een supra-lapsarische instelling met al de gevaarlijke consequenties die daaraan verbonden zijn.

We kunnen veilig zeggen dat vooral deze laatste gebeurtenissen rondom Kalamazoo, diep hebben ingegrepen in het leven van de gereformeerde kerken en dat er vragen zijn opgeworpen door de probleemstelling dezer synode, die tot vandaag toe niet uit de gedachtenwisseling zijn genomen, die misschien nog wel lang een deel van de theologische discussie zullen blijven beheersen in de geref. wereld.

Een van de aangrijpende **feiten**, waarvoor deze geschiedenis rondom Kalamazoo ons stelt, is dit, dat door theologische probleemstellingen, meer of minder gelukkig of ongelukkig geformuleerd, de gemeente van Christus wordt verscheurd. Wijlen prof. dr. K. Schilder heeft in zijn leven tegen deze dingen gevochten. Mee daarom ging hij destijds schrijven over Kalamazoo. Hoe heeft hij ook in de jaren die aan de vrijmaking voorafgingen, gewaarschuwd tegen het uitvechten van theologische kwesties „op de rug van kerken”, zoals hij het noemde. Op geen punt is deze man misschien zo weinig begrepen als op dit punt. Schilder was bang om zich te vergrijpen aan het erfdeel des Heren. Het lijkt telkens alsof er vele theologen zijn, die deze ware ootmoed voor het werk des Heren niet hebben geleerd, en die als ze eenmaal een schietschijf hebben gevonden voor de projectielen van hun aanvalswapens, niet terug deinzen voor wat ook, ook niet voor de gemeente die Christus heeft gekocht.

De betekenis van de kwestie van Kalamazoo, reikt ver over de grenzen van de Christelijke Geref. Kerk in Amerika, ver over de grenzen van de Ver. Staten. Zij raakt de hele **gereformeerde** wereld, in Nederland en over de aarde.

A.

J. MEESTER.

Populair-wetenschappelijke schetsen

INLEIDENDE CRITIEK OP DE THEOLOGIE VAN KARL BARTH

III.

Karl Barth is in al zijn spreken en schrijven theoloog. Als hij Mozart of Goethe, Sartre of Heidegger interpreteert, is dat theologie. Nooit schrijft Barth over de mens en de wereld, altijd en alleen over God. De leer van Gods Woord, de leer van de schepping, de leer van de verkiezing en verwerping, de leer van de verzoening, het gaat steeds over God. Vandaar dat in bijna alle boeken van Barth op bijna elke bladzijde het woord **openbaren** het meest voorkomt. Elk hoofdstuk opnieuw handelt over het openbaar worden van God in Jezus Christus¹⁾.

Hierin keert Barth zich tegen de theologie van de vorige eeuw, waarin de mens in het middelpunt van de belangstelling stond²⁾. En al geeft Barth in zijn Kirchlische Dogmatik over de schepping ook zijn leer over de mens, dan is hiervan toch ook weer het motief:

¹⁾ Dogmatik im Grundriss, p. 10: „Das Subjekt der Dogmatik ist die christliche Kirche”, p. 13: „die Dogmatik miszt die Verkündigung der Kirche nach dem Maszstab der hl. Schrift Alten und Neuen Testaments. Die hl. Schrift ist das Dokument des Grundes, des innersten Lebens der Kirche, das Dokument der Epiphanie des Wortes Gottes in der Person Jesu Christi”.

²⁾ K. D. I, 1, p. VIII. Elke voortzetting van de lijn Schleiermacher-Ritschl-Herrmann noemt Barth „das klare Verderben der protestantischen Theologie und Kirche”.

Zie de mens, die tevens God is. In Jezus Christus openbaart God ons hoe het met ons is gesteld. Zowel de anthropologie als de ethiek worden door Barth als theologie behandeld. Hij is consequent „nur Theologe”³⁾.

De geschriften van Barth vormen samen een heel lange rij. Zijn Kirchlische Dogmatik is wellicht nu reeds de uitvoerigste dogmatiek, die ooit is verschenen. Toch is hij begonnen met de stelling dat God in de hemel is en ons onbekend in het aardse vlak van pen en inkt, papier en letter, boek en brochure. Maar met de jaren werd het accent verlegd van God in de hemel naar God verschenen in Jezus Christus⁴⁾. De theologie van de Kirchlische Dogmatik werd Christologie. Het paradoxale van de „verborgenheid der openbaring”, en de dialectiek van het „Ja” en „Nee” tegelijk⁵⁾, keert nu terug in de gestalte van Jezus Christus, God en mens tegelijk, ver-

³⁾ K. D. I, p. XI. Hier merkt Barth op dat men slechts met theologen zal rekenen indien zij hun specifieke taak zo goed mogelijk volbrengen, p. XII. Een goede dogmatiek is volgens Barth een belangrijke bijdrage tot de bevrijding van Duitsland. Ook: „Die sog. Ethik verstehe ich als die Lehre von Gottes Gebot und halte es nicht für richtig, sie anders denn als einen integrierenden Bestandteil der Dogmatik zu behandeln oder eine Dogmatik vorzutragen, die jene nicht in sich schliesse”.

⁴⁾ Triomf der genade, p. 13.

⁵⁾ Hierover vooral Dr K. Schilder in: Bij Dichters en Schriftgeleerden, Amsterdam 1927; Tusschen „Ja” en „Nee”, Kampen 1929 en Zur Begriffsgeschichte des „Paradoxon”, Kampen 1933.

korene en verworpene tegelijk⁶⁾. De Bijbel en de prediking vinden hun oorsprong in het Woord, Jezus Christus⁷⁾. De praedestinatie betreft niet ons maar Jezus Christus; in hem zijn wij verworpen en in hem zijn wij verkoren⁸⁾. De schepping is slechts Christologisch te verstaan, evenals de zondeval die Barth bespreekt in zijn leer der verzoening⁹⁾. De zonde is niet zozeer het overtreden van Gods gebod als wel het verwerpen van de genade, hetgeen openbaar wordt in de kruisiging van Christus. Er is geen vraagstuk of Barth verwijst ons naar Christus, waardoor het antwoord openbaar geworden is. Het belangrijkste is daarbij dat Christus is opgestaan¹⁰⁾. Hij heeft de dood overwonnen. De genade triomfeert. Vandaar dat Prof. Berkouwer deze Christologische theologie typeert met de titel: Triomf der genade. Vandaar dat Prof. Zuidema schrijft dat Barths conceptie een loflied op de Liefde Gods wil zingen „op Zijn Liefde, Die overwint. Zijn triompherend „Ja”¹¹⁾.

Op dit principe is critiek noodzakelijk. Het vraagstuk hoe we de majesteitelijke God in de hemel kunnen kennen heeft Barth eerst paradoxaal en dialectisch tot oplossing willen brengen, maar later werd de gedachte centraal dat alles wat wij over God kunnen zeggen door de komst van Christus openbaar is geworden. Volgens Barth heeft God ons niet door Mozes en de profeten, later door Christus zelf en de apostelen de waarheid der Schriften in handen gegeven¹²⁾, maar God is ons in Christus openbaar geworden. De wet, het verbond van het oude en nieuwe testament, de heilige Schrift zijn bij Barth geen kernbron van waarheid en recht, zoals bij Christus, die de Emmausgangers naar de Schriften verwijst¹³⁾. Neen, het gebeuren in de 33 jaar van Christus leven op aarde, de oergeschiedenis die Barth wel is waar slechts uit de Schrift kent, vormt het openbaringsmateriaal, dat Barth in zijn theologie aanwendt. Bij alle nadruk die Barth legt op de exegese van de Schrift, moeten we nimmer vergeten dat hij steeds zijn eigen dogmatische exegese bedoelt, een exegese die door Barths dogmatisch openbaringsbegrip is bepaald¹⁴⁾. Nu is de Schrift op enkele punten Barth wel-is-waarsoms te machtig, zodat hij niet steeds even consequent is¹⁵⁾, maar toch erkent Barth niet de autoriteit van de Schrift, de Bijbel als richtsnoer van de waarheid, de wet als regel

⁶⁾ In deze zin is Van Niftriks boek: Een beoerder Israëls, extreem-dialectisch.

⁷⁾ Dogm. im Grr. p. 17: „Es handelt sich im christlichen Glauben ja entscheidend um eine Begegnung”, p. 18: „das Wort der Gnade Gottes, in dem er uns begegnet heiszt Jesus Christus, der Sohn Gottes und Menschensohn, wahrer Gott und wahrer Mensch, Immanuel, Gott mit uns in diesem Einen”.

⁸⁾ Triomf der genade, p. 99—101. Ook Drs R. H. Bremmer in een artikel over Dr J. G. Woelderink en Karl Barth in verband met de Uitverkiezing, Polemos VII — 13 van 21 Juni 1952.

⁹⁾ Triomf der genade, p. 49 en K. D. IV, p. 531—573.

¹⁰⁾ Dogm. im Grr. p. 28: „Die Wahrheit Jesu Christi ist auch im schlichtesten Sinne Tatsachenwahrheit. Ihr Ausgangspunkt, die Auferstehung Jesu Christi von den Toten, ist eine Tatsache, im Raum und in der Zeit geschehen, wie das Neue Testament sie beschreibt”.

¹¹⁾ Philosophia Reformata, XVIII, 1953, p. 137.

¹²⁾ Dogm. im Grr. p. 9—38. Vgl. K. D. I, 1, p. 89—128. Het Woord Gods heeft drie gestalten, het verkondigde Woord (preek, catechisatie, dogmatiek-college, belijdenis), het geschreven Woord (de Bijbel) en het geopenbaarde Woord (Christus zelf), p. 112: Het mensenwoord van de Bijbel moet door God op zijn tijd Gods Woord worden. „Eben dieses Ereignis werden des Redens Gottes selber im Menschenwort der Bibel ist aber Gottes Wort und nicht unsere Sache”. „Die Bibel ist Gottes Wort, sofern Gott sie sein Wort sein lässt, sofern Gott durch sie rede”, p. 114: De Bijbel is dus evenmin de waarheid als het water in de ziekenhuis-vijver van Bethesda geneeskrachtig was. De Bijbel is niet het geloofwaardige en betrouwbare woord van Christus, die zegt: Sta op en wandel door het geloof in mijn betrouwbare woord dat Ik u meegeef, maar gelijk het water in de vijver van Bethesda slechts een middel, dat God wel eens belieft te gebruiken. De Bijbel is ons niet gegeven als het brood uit de hemel waardoor wij nimmermeer hongerden, maar als het manna dat versmelt als de zon opkomt (Joh. 6: 32).

¹³⁾ Lucas 24: 27.

¹⁴⁾ Triomf der genade, p. 333 noot 42.

¹⁵⁾ Triomf der genade, p. 306.

voor ons leven¹⁶⁾. Zijn theologie richt zich op de relatie tussen God en mens in Christus. Deze relatie is bij Barth als die tussen twee magneten, het is een spanning van ja en neen, aantrekking en afstoting, van verborgenheid en openbaar worden. Het is niet de relatie van het contract, van een bevestigd verbond, waarbij de ware inhoud door de partijen bekrachtigd, betekend en verzegeld wordt.

Dit is het fundamentele principe, waarin de gereformeerden het met Barth oneens zijn. Christocentrisch behoort de dogmatiek wel te zijn, niet Christologisch of Christomonistisch, zoals men de dogmatiek van Barth typeert¹⁷⁾. Wij erkennen met de belijdenis de Schrift als heilig om daaraan ons geloof te toetsen. Wij belijden dat de wet ons zonde doet kennen en geloven dat de waarheid ons vrij maakt. Met Prof. Zuidema concluderen we dat Barth

als geesteskind van de door hem bestreden moderne tijd, Schriftgezag en Schriftgeloof prijs geeft aan Schriftrijck en Schriftdepreciatie.

„Het Schriftgezag is het theologisch probleem van heel de Westerse Christenheid.

Het Schriftgezag is ook de enige, goddelijke weg ter verlossing uit de problematiek van het contemporaine geestesleven”¹⁸⁾.

J. STELLINGWERFF.

¹⁶⁾ Vgl. de critiek van Dr H. Berkhof op Barth in Crisis der Middenorthodoxie, Nijkerk 1951, p. 36—40. Deze echter wijst niet op Barths ondermijning van het Schriftgezag, dat aan de depreciatie van de wet Gods ten grondslag ligt.

¹⁷⁾ Berkouwer spreekt van Christologisch, Brunner van Christomonistisch en Barth zelf van Christologische concentratie.

¹⁸⁾ Philosophia Reformata, XVIII, 1953, p. 137.

Gezinsleven

Elke wijze vrouw bouwt haar huis (Spr. 14 : 1)

II.

Hoe is zijn schoonheid vergaan!

In ons eerste artikel zinspeelden we er reeds op, hoe schaars de huizen zijn, die aanspraak kunnen maken op de naam van „te huis”. Ieder die reeds de zestig of zeventig gepasseerd is, zal moeten toegeven, met smart in zijn hart: „hoe anders was dat vroeger gesteld in de gezinnen, niet alleen in onze christelijke gezinnen, maar even goed in de andere. Toen was er nog sprake van een echt gezinsleven: dan was het regel, dat men het hele gezin thuis kon treffen; bij de maaltijden zeker; vaak ook des avonds; des Zondags vooral. Natuurlijk miste men wel eens enkele, die een vergadering had bij te wonen, van de kerkeraad, van kiesvereniging of Patrimonium; van een jongelings- of meisjesvereniging; of die ter catechisatie was — maar die werd dan ook inderdaad gemist; en men wist, wanneer de afwezige terug kon worden verwacht; en zeker was bekend, waar hij zich bevond. Ieder deed zijn best thuis te zijn, voor het gezin de nachtinging, om zo gezamenlijk de dag te beëindigen.

Regel was het, dat drie maal per dag uit de Bijbel werd gelezen, en allen zich verenigden in gemeenschappelijk gebed; dat op de zondag het hele gezin twee maal ter kerk ging; dat de aangehoorde preek, de door een der gezinsleden nog te houden of reeds gehouden „inleiding” op zijn vereniging, een naderende uitvoering enz. het onderwerp waren van een geanimeerd, soms wel een heftig gesprek, hetwelk — hoe kan het anders — voor de vorming van de jeugd, maar ook voor groteren, van onberekenbare invloed was.

Hoe is dat goud verdonkerd, en die schoonheid vergaan!

's Morgens rollen ze één voor één naar beneden, naargelang het uur, waarop ze op school, of in de fabriek, of op het karwei moeten zijn; sommigen reeds voor dag en voor dauw, om nog de trein of de bus te halen, die hen naar het werk moet brengen. Tijd voor een gemeenschappelijk ontbijt? — wie denkt er nog aan. Staande werken ze een paar boterhammetjes naar binnen en slaan ze een glas melk achterover, als ze zich daarvoor de tijd gunnen, en pakken ze het trommeltje met brood in hun tas, voor de middag, om dan per fiets of brommer haastiglijk te verdwijnen, in de hoop, toch nog op tijd te zijn.

Tijd voor een gemeenschappelijk gebed, tijd voor het aanhoren van een door de vader of de moeder te lezen Schriftgedeelte? — wie denkt er nog aan; behoort voorgoed tot het verleden. Een haastig schietgebedje is al, wat daarvan, op z'n best, is overgebleven.

Met het middagmaal is het al niet veel beter gesteld. Waar zijn de gezinnen, die zich op een bepaald uur in de middag, in hun geheel om de tafel kunnen scharen? Verschillende huisgenoten komen niet eerder thuis dan in de avond. En van degenen, die rond twaalf uur naar huis kunnen gaan, zijn er sommigen, die twaalf uur verschijnen, ande-

ren om half een; weer anderen om één uur, of nog later, al naardat de morgenlessen eindigen, of de siréne de middagschaft aankondigt.

En 's avonds? Ja, dan zijn er de gevallen, waarin vader, moeder en kinderen rustig zich aan de dis zetten, om gezellig met elkaar de maaltijd te genieten. Dan is er tenminste de gelegenheid voor het houden van een huiselijke godsdienstoefening.

Maar ook dan blijven nog wel plaatsen onbezet: zoonlief moet bijlessen ontvangen, want z'n klas doubleren mag in geen geval. Wel jammer dat mijnheer de leraar geen ander uur daarvoor beschikbaar heeft, dan waarop ze thuis eten! Een dochtertje des huizes krijgt pianoles, maar haar leraar is zo bezet, dat ze alleen kan komen op hun etensuur. Soms heeft Vader of een der grote kinderen overuren, zodat ze niet op tijd aan tafel kunnen verschijnen. Wordt de maaltijd

iets langer gerekt, dan komt het voor dat een der aanzittenden tersluiks of in het oogvallend kijkt op z'n polshorloge, om te kennen te geven, dat hij haast heeft (vanwege een afspraakje, dat hij heeft gemaakt met z'n vriendje of vriendinnetje) met gevolg, dat Vader hem permissie geeft, alvast maar te verdwijnen; of voor deze keer het Schriftlezen maar overslaat, of het beperkt tot een paar verzen, en in zijn dankgebed opzettelijk de veelheid van woorden vermijdt.

En dan die avonden! Waarop het gezin uitzwermt, waarheen het goed is in ieders ogen. Vader, vooral de vader, die bekend staat als een meelevend man, een ijveraar voor de zaak des Heeren, op wie nooit iemand te vergeefs een beroep doet — vader is overladen met vergaderingen; alleen jammer, dat er maar zes avonden in de week zijn!

Moeder heeft het minder druk, maar toch, sedert de vrouw de gelijkwaardige van de man wil zijn, heeft ook zij haar vergaderingen, haar bestuursvergaderingen, commissievergaderingen; en moet ze ook nog wel een enkele keer visite ontvangen of visite afleggen. Alles, naar ze beweert, tegen haar zin — maar de nood is haar opgelegd.

Is het wonder, dat de kinderen het al even druk hebben, zó druk, dat ze nauwelijks tijd hebben ter catechisatie te gaan, nog minder om de catechismus van buiten te leren; elke avond eist het huiswerk zoveel uren; ze hebben hun verenigingen, in elk geval hun clubs; cursussen moeten ze volgen, om aan hun toekomst te bouwen; het is voor hun vorming nodig, dat ze uitvoeringen bijwonen of daaraan mee doen — alles met het gevolg, dat je bij het bezoek aan zulk een gezin maar een enkele thuis treft, echter zonder er zich thuis te gevoelen; dat de huisgenoten ieder op eigen gelegenheid thuis komen en er van een behoorlijke, christelijke dagsluiting geen sprake is.

Zo zijn onze gezinnen; al zijn er uitzonderingen.

En we vragen ons af: wat mag de oorzaak zijn van deze ruïne; wat mogen er de gevolgen van zijn?

HUISMAN.

MEESTER EN LEERLING

C. Rijnsdorp: „Mijn Vader, mijn Vader . . .”
Uitg. Bosch & Keuning te Baarn 1946.

I: Over een Opmerking Vooraf

Wat moeten wij denken van de opmerking vooraf, waarmee de schrijver C. Rijnsdorp zijn direct na de laatste oorlog uitgegeven roman „Mijn Vader, Mijn Vader . . .” inleidt? Ze luidt: „Deze roman werd in hoofdzaak geschreven in de winter van 1942/43. vóórdat zekere kerkelijke gebeurtenissen (waarover het boek dan ook niet handelt) zich hadden voltrokken. Tengevolge van de oorlogsomstandigheden is de uitgave vertraagd”. (pag. 4).

Niet vaak geschiedt het dat een roman door zulk een merkwaardige opmerking wordt ingeleid.

Deze opmerking betekent dat deze roman geheel te goeder trouw moet worden genomen.

Maar ook dan is nadere bezinning op deze opmerking zelve vereist!

„Zekere kerkelijke gebeurtenissen” — ongetwijfeld is hiermee de schorsing en afzetting van wijlen Prof. Dr. K. Schilder bedoeld, alsmede de Vrijmaking.

Wat Rijnsdorp hiermee zeggen wil is eenvoudig dat hij inzake de weergaloze theologische twisten waaraan het gereformeerde volk ten slachtoffer was gevallen, toen dit boek in 1946 verscheen, in deze roman geen uitspraak wil doen. Dit boekwerk betekent noch direct noch indirect een uitspraak vóór of tegen de Vrijmaking, het is geen pleidooi ten bate of ten koste van Prof. Dr. K. Schilder en diens positie.

Natuurlijk neemt de schrijver in dezen persoonlijk wel degelijk een uitgesproken standpunt in, maar daarover zal het in deze roman niet gaan. Om misverstand te voorkomen vermeldt de schrijver zelfs dat hij zijn

boek schreef vóór hij wist dat Prof. Dr. Schilder ooit geschorst zou worden, zulks om te voorkomen dat wij hem ervan zouden verdenken zijn pen in dienst van zekere theologen te hebben gesteld.

Dat is naar mijn overtuiging de betekenis van deze vooropmerking.

Maar daarmee is natuurlijk niet gezegd dat er geen zaken zouden behandeld zijn die met het gebeurde van die dagen te maken hebben. Want naar mijn stellige overtuiging handelt deze roman op geheel indirecte wijze wel degelijk over de persoonlijke invloed van Prof. Dr. K. Schilder als leider vooral van jongeren. Ik acht het zelfs één der ongelukkigste zaken in onze vrijgemaakte wereld, dat deze roman in onze kring vrijwel onbekend is gebleven, dat onze kerkelijke pers er nauwelijks op gereageerd heeft, kortom dat dit boek vrijwel is doodgewegen en vergeten!

Dit feit op zich zelf is vooral achteraf een openbaring! Men zou verwachten dat iedere Schilderiaan, iedere vóór- of tegenstander van K. S. en diens machtige invloed, inzake deze roman naar voren was getreden, geharnast, en liefst te paard: VOOR of TEGEN de visie van Rijnsdorp — maar niets daarvan, men heeft deze roman blijkbaar niet opgemerkt in de hitte van de strijd, hem hoogstens „verdrongen”, in de zin van iets dat men bewust wegwist uit zijn voorstellingswereld.

En toch past ook hier het woord van Ds. D. van Dijk: „kunstenaars zien de dingen dikwijls scherper, dieper dan de wetenschappelijke speurders”.

Rijnsdorps vooropmerking vat ik uitsluitend op als een aanmaning om deze roman niét direct te betrekken in de recente kerkrechtelijke en dogmatische strijd van na de Tweede Wereldoorlog, maar ik vat zijn opmerking tevens op als een soort masjaal, een raadselspreuk, die wij geheel persoonlijk

moeten beantwoorden, waarover zich overigens niet strikt rationeel laat redeneren, maar welke beantwoording ons toch op weg kan brengen om de werkelijkheid te peilen.

Want niet alleen schernt Rijsdorp zijn roman *negatief* af jegens hetgeen in 1944 en sindsdien geschied is, hij wijdt hem tevens *positief* aan de jaren 1942 en 1943. Deze roman wil kennelijk vrucht van bezinning zijn die plaats vond van Rijsdorps zijde gedurende deze jaren.

* *
*

Welke jaren waren toen kerkelijk aan de orde?

De ouderen en sommige reeds vroeg meelevende jongeren zullen zich deze jaren nog weten te herinneren. Er waren in de Zomer van 1942 Synode-uitspraken gedaan over de z.g. „Leergeschillen” dan wel „Meningsverschillen”, maar niemand vermoedde dat ze eens mede aanleiding zouden zijn tot zoveel duisternis over de Gereformeerde Kerken.

Eigenlijk was de algemene indruk toen dat het wel mee zou vallen. Kort na de publicatie der Synode-uitspraken waren van beide kanten diverse kerkelijke leiders, die direct of indirect bij de zaken betrokken waren, aanwezig op het C.S.B.-Congres te Doorn, en wel viel ons op de voorzichtigheid waarmee men de toekomst besprak, maar geen der toen aanwezige leiders gaf blijk van uitgesproken sombere vooruitzichten. Ook was er niet die strijd en hevigheid aanwezig die anders veelal de C.S.B.-congressen kenmerkten als de diverse kerkelijke leiders aldaar hun standpunten weergaven. Prof. C. Veenhof had zich in de pers zelfs gunstig uitgelaten over de Synode-uitspraken. Hij vertolkte daarmee wat ook de meeste volgelingen van Prof. Schilder hoopten: dat op grond van dit „compromis” de zaken verder zouden zijn te regelen.

Wel bleef als onheilspellende wolk hangen het feit dat Prof. Schilder niet op de Synode had willen verschijnen om méé de uitspraken voor te bereiden, een houding die ook Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven had aangenomen. Maar de hoogleraren Berkouwer, Ridderbos Sr., Den Hartogh en K. Dijk, toen nog niet in direct conflict met Prof. Schilder, hadden hun zwaard in de schaal geworpen om een compromis tot stand te brengen dat zowel aanvaardbaar zou zijn voor de hoogleraren V. Hepp en H. H. Kuyper als eervol voor de aangeklaagde hoogleraren S. Greijdanus, K. Schilder en D. H. Th. Vollenhoven.

Eigenlijk werd menigeen, ook van de directe volgelingen van Prof. Schilder, danig opgeschrokken doordat hij in October 1942 de gecontinueerde „Synode” der Gereformeerde Kerken voor onwettig ging verklaren. Dat Prof. Schilder „ondergedoken” was, een lot dat hij deelde met tientallen hoogleraren buiten en sommige hoogleraren binnen de gereformeerde kring, was algemeen bekend. Ongetwijfeld heeft dit feit voor- en tegenstanders de moeilijkheden verscherpt. Gevoelsmatig is dit feit inderdaad van het begin af aan een hoogst hinderlijke omstandigheid geweest. De medestanders van Prof. Dr. K. Schilder achtten het des te erger dat hij niet loyaler werd behandeld door zijn tegenstanders op de Synode. De tegenpartij daarentegen achtte het zakelijk gerechtvaardigd dat alles in de kerken doorging, als ware Prof. Schilder wél aanwezig, iets wat meestal geschiedde in Nederland wanneer iemand „uit fietsen was”, zoals dat toen heette in die jaren.

Eerst toen enerzijds Schilder in openlijk conflict kwam met de zich zelf continuerende Synode en Greijdanus met enkelen in een officieel Bezwaarschrift bezwaren maakten tegen de innerlijk tegenstrijdige 1905-formule, en ook de Synode anderzijds deze formule (die voor de jongeren reeds lang niet meer leefde!) via nieuwe uitspraken nieuw leven inblies, werd ons duidelijk dat al deze zaken op kortere termijn dan wij dachten een zekere ontknoping zouden vinden ter Synode, die toen in Utrecht vergaderde.

Er ontstond op den duur een openlijke gezagscrisis tussen de meerderheid der Synode onder praesidiaat van de alom geziene Prof. Dr. G. C. Berkouwer, en de ondergedoken Prof. Dr. K. Schilder, welke laatste ter Synode zeer trouw verdedigd werd door twee zijner geestverwanten, de enigen die

daar toen waren, de predikanten B. A. Bos en D. van Dijk.

Inmiddels bezonnen in de periode 1942—1944, ondanks oorlog en steeds toenemende „illegaliteit”, duizenden en duizenden, waaronder vooral ook vele jongeren, zich op hun verhouding tot Prof. Schilder.

Fascinerend was de strijd van één voor de Duitsers ondergedoken hoogleraar tegen een eveneens vanwege de Duitsers steeds weer in Comité-generaal vergaderende Synode. Een enkele maal publiceerde de nog steeds bestaande „Standaard” of de nog volop verschijnende pro-Duitse „Heraut” en de niet-pro-Duitse maar nog verschijnende „Wachter” iets over de stand van zaken. De intimi van Prof. Dr. K. Schilder werden op de hoogte gehouden van diens visie door de heer A. Schilder, die de belangrijkste processtukken van de hand van Prof. Schilder, aan sommigen toezond. Ik vergeet niet licht van hoeveel belang in die jaren deze arbeid van de heer A. Schilder is geweest, vooral omdat men op geen krant helemaal aan kon, en de Synode (als zovaak in een kerkrechtelijk geding, zélf partij in geding!) allermint een juiste voorlichtingsbron kon worden geacht om de opinie van Prof. Schilder te doorgronden.

Prof. Dr. K. Schilder was voor duizenden de man die in de saaie tevredenheid op kerkelijk gebied in de dertiger jaren, met zeer persoonlijk geluid nieuw leven had gebracht in de traditionele gang van zaken. Hij was de man die bezorgd bleek over het gereformeerd geluid der gereformeerde leiders, een vrijwel nieuwe bezorgdheid in die dagen. Hij was bekend geworden als scherpzinnig en niet aflatend bestrijder van Karl Barth, de N.S.B. en de C.D.U. Hij bleek de geharnaste strijder te zijn voor de rechten der Theologische Hogeschool te Kampen. Hij was welhaast de enige in die jaren die krachtige woorden dorst te schrijven tegen de Vrije Universiteit en sommige harer hoogleraren, iets wat destijds ook door velen zijner volgelingen wel eens meer dapper dan nodig werd geacht. Men beschouwde hem tevens als iemand die wellicht de bouwer en uitwerker zou worden van de nog altijd zwak gebleven maar toch duidelijk zich aftekenende theologie der oude Afscheidenen. Daarbij had hij als bijkans enige in de gereformeerde wereld direct openlijk en onverbloemd alarm geslagen in de pers tegen de Duitsers nadat zij ons land hadden bezet. Voor het merendeel zijner studenten was hij daarbij vanaf het ogenblik van zijn benoeming in feite de geheel enige Meester die zij volgen wilden.

Hoewel Vollenhoven en Dooyeweerd eerder met hun arbeid voor het voetlicht traden, scheen Schilders invloed, vooral door zijn wekelijkse persarbeid, aanvankelijk die van zijn beide Vrije Universiteitscollega's te overschaduwden. Invloed van theologen lijkt nu eenmaal altijd veel groter, wijl directer, dan van wijsgeren, vooral als de eersten een direct beroep in de pers doen op het volk, en de laatsten zich schijnbaar slechts tot de intellectuele élite richten!

De arbeid van Vollenhoven en Dooyeweerd enerzijds en die van Schilder anderzijds werd min of meer in één lijn geacht, iets wat vooral bleek op de C.S.B.-congressen, waar „KAMPEN” en de „W. der W.” steeds meer samengingen, zodat in 1941 de hoogleraren Waterink en Hepp weigerden op het C.S.B.-

congres te Amerongen te komen, aangezien zij de congressen te eenzijdig samengesteld achtten wat het sprekerscorps betrof.

Aan deze poging tot samengaan van beide genoemde stromingen gaf niemand méér gestalte in die jaren dan Prof. C. Veenhof, die in enkele publicaties de moeite deed de lijnen die Vollenhoven en Dooyeweerd trokken met die van Schilder te verbinden, en dat alles te zien als voortgang van de arbeid waarmee Dr. A. Kuyper begonnen was. *Nog altijd acht ik deze arbeid van Prof. C. Veenhof één der vruchtbaarste en voornaamste ooit door hem geleverd, al is deze poging nog bij lange na niet voltooid!*

Publiekelijk stond al deze arbeid in het begin der veertiger jaren door de Bezettingsmoeilijkheden, stil, al sprak Prof. Schilder nog in 1941 en Prof. Dooyeweerd nog in 1942 op de zo belangrijke C.S.B.-congressen.

Maar ook al kon in de jaren 1942—1944 weinig worden vergaderd, weinig gepubliceerd en gesproken met elkaar, des te meer werd nagedacht over de vragen hoe de nieuw ontsproten energie aangewend moest worden, en welke de consequenties zouden zijn van wat men als een nieuwe „School” was gaan zien. Want men wilde in ieder geval meer zijn dan enkel een samenscholing. Aan kerkscheuring dacht aanvankelijk niemand, al waren de tegenstellingen, zo voor als achter de schermen, met de jaren steeds verontrustender. Doch dat alles gaf nog geen directe aanwijzing voor de toekomst. Men moet niet vergeten dat al deze zaken nog zo nieuw waren, zo nog niet voorgekomen in de gereformeerde wereld, dat men er eigenlijk vaak niet goed weg mee wist, en men dus aan taxatie noch analyse toekwam. Daaraan is men eigenlijk, terecht of ten onrechte, eerst in 1944 en daarna definitief toegekomen.

Het was zoeken en overwegen, peinzen en zich oriënteren in die jaren 1942 tot 1944.

Ook Rijsdorp heeft in deze jaren 1942—1944 nagedacht, en zijn overtuiging te boek gesteld in de vorm van een roman. Hij heeft de bittere ervaring gesmaakt dat zijn roman eerst verscheen toen het onheil, dat hij ongetwijfeld bezweren wilde, reeds was uitgebarsten.

Met zijn vooropmerking poogde hij te voorkomen dat zijn roman betrokken zou worden in de kruitdamp van 1946. Maar het was erger! Zoals ten tijde van een oorlog grote mannen kunnen sterven zonder dat de Natie het opmerkt, zo verscheen deze roman, eigenlijk nauwelijks opgemerkt door de in hevige strijd verkerende gereformeerde wereld.

En toch blijft de geheel enige, wij mogen wel zeggen unieke bijdrage die Rijsdorp met deze roman leverde, liggen. Zijn werk is niet alleen toen vrijwel onopgemerkt gebleven, ook nu nog wordt van zijn vingerwijzing geen notitie genomen. Dit verbaast ons in hoge mate vooral van de (Schilderiaanse) theologen! Wijl dit boekwerk in sterke mate over hen handelt!

We leven thans tien jaar later, maar toch zijn de door Rijsdorp aangewezen factoren in de kerkelijke strijd nog van zo groot belang, dat deze alsnog dienen te worden overwogen in onze kerken — ook door de directe volgelingen van K. S. *met het oog op vandaag!*

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

Economische aspecten

(VI)

Op de in onze beide vorige artikelen besproken eerste Titel (rakende de vrijheid van het goederenverkeer) van het tweede deel van het Verdrag, dat handelt over de Fundamenten van de Europese Economische Gemeenschap volgt een tweede Titel speciaal gewijd aan de Landbouw.

Daarbij komt men te staan voor een onderdeel van het op vrijmaking van het goederenverkeer binnen de landen van de Euromarkt gerichte streven, dat in zijn oplossing wel uitzonderlijk moeilijk is. Ten aanzien van de industriële productie toch kan men aannemen, dat zich hier in de onderscheiden landen, afgedacht van in oorlogstijd sterk uitge-

breide industrieën voor de militaire productie, een zekere natuurlijke ontwikkeling heeft voltrokken, verband houdende met al of niet aanwezige industriële basis-grondstoffen en met beroepsaanleg en ambities der bevolking in de betreffende gebieden.

Ten aanzien van de landbouw is de zaak evenwel in ieder land een geheel andere. Iedere regering van een land zal het tot haar primaire plichten rekenen ervoor te zorgen, dat een minimale verzorging van de bevolking met voortbrengselen van eigen bodem zoveel mogelijk gewaarborgd is. In tijden van oorlog of dreigend oorlogsgevaar, wanneer de aanvoer van levensmiddelen uit het buitenland kan worden vertraagd of onderbroken,

zal van eigen bodem moeten worden geleefd. Daarom zal iedere regering erop uit zijn met alle macht de productie van levensmiddelen op eigen grondgebied uit een oogpunt van allernoodzakelijkste zelfvoorziening te bevorderen zoveel men kan. Reeds dit ene feit verklaart, waarom de landbouw niet geheel en al ten aanzien van haar ontwikkeling de vrije hand wordt gelaten, maar dat de Overheid hierbij steunend en stimulerend ter zijde staat. Dit is in praktisch elk land het geval. Uiteraard bergt een dergelijk streven van steunverlening door de Overheid dit gevaar in zich, dat men in alles gaat steunen op de Overheid en dat het vrije initiatief te weinig tot ontwikkeling komt zowel wat verbetering van kwaliteit als wat verhoging van de productie betreft. Er kunnen ook geheel onnatuurlijke verhoudingen kunstmatig door in het leven worden gehouden, waardoor men b.v. overvloedig beschikbare aanvoer van elders gaat afremmen of onmogelijk maken ter ondersteuning van eigen land- en tuinbouw. Wij hebben in het Benelux-verkeer zulke ervaringen in de jonge geschiedenis van dit eerste specimen van economische samenwerking tussen een aantal landen, reeds pijnlijk kunnen opdoen in ons juist op export van land- en tuinbouwproducten zo zeer aangewezen land. Het grote belang van deze zaak wordt nog onderstreept door het licht bederfelijk karakter van deze voortbrengselen, althans van een groot deel daarvan.

Het is dan ook voor Nederland met zulk een groot belang in de agrarische export niet meer of minder dan een levensbelang ervan verzekerd te kunnen zijn, dat er naast een zoveel mogelijk vrijgemaakt verkeer van goederen ook komt een zoveel mogelijk vrijgemaakt verkeer van land- en tuinbouwproducten binnen de grenzen van de Euromarkt, daar anders een volkomen ontwrichte economische situatie voor ons land daaruit zou kunnen resulteren.

Wanneer men nu met deze voorwetenschap nagaat wat in deze tweede titel over de landbouw is bepaald, dan constateert men dat geheel in tegenstelling tot de vrijmaking van het goederenverkeer hier zeer veel maar zeer in het algemeen wordt aangeduid en veel naar de toekomst wordt verschoven om maatregelen te ontwerpen, die de vrijmaking ook van de agrarische sector in het economisch bestel der landen van de Euromarkt zullen kunnen gaan bewerken.

Artikel 38 van het Verdrag bepaalt weliswaar, dat de gemeenschappelijke markt zich ook zal uitstrekken tot de landbouw en de landbouwproducten. Nader wordt dan bepaald, dat men tot de agrarische productie rekent de producten, die door de bodem worden voortgebracht, die van de veefokkerij en van de visvangst, evenals de producten, die als een eerste bewerking van deze voorgaande agrarische voortbrengselen kunnen worden beschouwd. Vervolgens wordt bepaald, dat de functionering en de ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt voor deze agrarische producten vergezeld moeten gaan van een gemeenschappelijke agrarische politiek van de deelnemende landen. Dit betekent dus dat in de plaats van een zuiver nationale agrarische politiek een Euromarkt-politiek in de plaats zal komen, welke natuurlijk dan onder de beslissingsmacht zal komen niet van ieder der deelnemende landen afzonderlijk maar van de Europese Commissie en in laatste instantie van de Raad van Ministers. Wat nu de doelstellingen van die gemeenschappelijke agrarische politiek betreft vernemen wij in artikel 39, dat deze de volgende punten bevat:

a. de productiviteit van de landbouw te doen toenemen door het technisch proces te ontwikkelen, door de rationele ontwikkeling van de landbouwproductie te verzekeren evenals een optimaal gebruik van de productiefactoren, speciaal wat de handenarbeid betreft.

b. het op deze wijze verzekeren van een rechtvaardig levensniveau aan de landbouwbevolking, speciaal door de verhoging van de individuele inkomsten van hen, die in de landbouw werken.

c. het stabiliseren der markten.

d. het waarborgen van de veiligheid der voorzieningen.

e. het verzekeren van redelijke prijzen bij de levering aan de verbruikers.

Bij het opstellen van deze gemeenschappe-

lijke landbouwpolitiek en van de speciale methoden die zij zal kunnen bevatten, zal rekening worden gehouden

a. met het speciale karakter van de agrarische activiteit, voortvloeiende uit de sociale structuur van de landbouw en uit de structurele en natuurlijke ongelijkheden tussen de diverse gebieden van de landbouw.

b. met de noodzakelijkheid om geleidelijk aan over te gaan tot het nemen van geschikte maatregelen.

c. met het feit, dat in de deelnemende landen, de landbouw een sector vormt die innig verbonden is met het geheel van de economie.

Ook bij de landbouw staat dus een zekere definitieve ordening van de marktverhoudingen in het verschiet, ook al wil men zeer voorzichtig in deze richting zich bewegen, en al is momenteel alles nog zeer algemeen en zelfs vaag gehouden.

De organisatie, waarin nu deze gemeenschappelijke marktordering bij de landbouw zal plaats vinden, kan al naar gelang de producten drieërlei vorm aannemen:

a. het aanhouden van gemeenschappelijke regels in verband met concurrentie.

b. een verplichte coördinatie van de verschillende marktorganisaties.

c. een Europese marktorganisatie.

Welke maatregelen zullen nu in het algemeen gerekend kunnen worden te vallen binnen deze marktordering? Artikel 40 noemt als zodanig, prijsregelingen, subsidies zowel wat de productie als de verhandeling der verschillende producten betreft, systemen van opslag, gemeenschappelijke voorzieningen voor de stabilisatie van invoer en uitvoer. Bij dat alles moet discriminatie tussen producenten en consumenten van de Gemeenschap worden uitgesloten. Een eventuele gemeenschappelijke politiek ten aanzien van de prijzen zal moeten gebaseerd zijn op gemeenschappelijke criteria en op uniforme prijscalculatiemethoden. De voregenoemde organisaties van de gemeenschappelijke markt kunnen eventueel een of meer fondsen van oriëntatie en garantie te hunner beschikking krijgen, die gemeenschappelijk dan gevormd zullen moeten worden.

Bij dit alles zal uiteraard alles aankomen op de uitvoering, op de effectieve maatregelen en de uitwerking van de maatregelen, die men wil gaan nemen. Om nu de richtlijnen te kunnen aangeven voor een gemeenschappelijke landbouwpolitiek zal de Europese Commissie terstond na het in werking treden van het verdrag een conferentie beleggen van de deelnemende landen, waarbij dan de landbouwpolitiek van de 6 landen van de Gemeenschap onderwerp zal uitmaken van confrontatie onder de deelnemers. De Europese Commissie zal dan vervolgens binnen 2 jaren te rekenen na het in werking treden van het verdrag en met in rekening bringend van de resultaten van de bovenstaande Conferentie voorstellen doen voor de uitwerking en het uitvoeren van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek, met inbegrip van de vervanging van de nationale marktorganisaties door een van de hierboven genoemde vormen van organisatie voor een gemeenschappelijke marktordering.

Artikel 44 bepaalt vervolgens, dat in die gevallen waarbij de geleidelijke afschaffing van de invoerrechten onderling en het opheffen van de kwantitatieve beperkingen tussen de deelnemende landen zou kunnen leiden tot prijzen, die de doeleinden van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek in gevaar zouden brengen, ieder deelnemend land het recht heeft in de overgangperiode om voor bepaalde producten een systeem van minimum-prijzen (zonder dat dit discrimina-toir mag werken, terwijl het de contingenten moet vervangen) toe te passen. Bepaald kan dan worden, dat beneden deze minimum-prijzen de invoer tijdelijk wordt opgeschort of verminderd, hetzij dat bepaald wordt, dat de invoer alleen maar tegen hogere prijzen plaats mag vinden, dan voorzien is in de minimumprijs. Hierdoor zou men de vrijmaking van het verkeer binnen de Euromarkt kunnen frustreren en daarom is tevens vastgelegd, dat handhaving van dit systeem niet tot gevolg mag hebben een vermindering van het handelsverkeer tussen de deelnemende landen onderling, terwijl er ruimte moet zijn voor een geleidelijke uitbreiding van dat handelsverkeer. Direct bij het in werking

treden van het Verdrag zal de Raad van Ministers objectieve criteria vaststellen voor de instelling van deze systemen van minimumprijzen en voor de prijsvaststelling in het algemeen. In de eerste 3 jaren zal de Raad van Ministers dit met algemene stemmen moeten doen, daarna met gekwalificeerde meerderheid. Wanneer er minimumprijzen worden gesteld, die niet overeenkomstig deze criteria zijn, dan zal de Raad van Ministers deze op voorstel van de Europese Commissie kunnen wijzigen. Aan het eind van de overgangperiode zal dan een overzicht worden opgemaakt van de dan nog bestaande minimumprijzen. De Raad van Ministers zal dan met gewone meerderheid het toe te passen regime voor de toekomst vaststellen in het kader van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek.

Tot aan het moment, dat de nationale marktorganisaties plaats zullen gaan maken voor de vormen van gemeenschappelijke marktordering der zes deelnemende landen zullen, voor zover er in bepaalde landen bepalingen bestaan, die aan de nationale producenten afzet van hun producten garanderen, terwijl er tevens in deze landen behoefte aan import bestaat voor de betreffende producten, tussen deze landen en exporterende landen contracten op lange termijn kunnen worden afgesloten. De prijzen, waartegen deze contracten worden gesloten zullen geleidelijk aan de prijzen moeten naderen, die betaald worden aan de nationale producenten en aan het eind van de overgangperiode daarmee gelijk moeten zijn.

Werd aanvankelijk gevreesd dat de gemeenschappelijke markt niet zou gelden voor de agrarische producten, uit het voorgaande is wel duidelijk geworden, dat wat de algemene doelstelling betreft ook de landbouw valt binnen de bepalingen van dit verdrag voor de Europese Economische Gemeenschap. De grote vraag is evenwel ook hier weer, hoe zal het in de praktijk gaan met de realisatie, en tot welke afzonderlijke maatregelen zal men daarbij komen. Zal dit alles ons niet te veel gaan binden en zullen met name die voorziene gemeenschappelijke organisaties voor de marktordering geen remmen gaan worden voor een regelmatige, ongehinderde afzet van onze landbouwvoortbrengselen. Wij zijn er namelijk, gegeven nu eenmaal het sterk nationaal gebodene van de landbouwpolitiek in vrijwel elk land, zoals in het begin van dit artikel uiteengezet, allerminst gerust op, dat dan het hemd van de Europese Economische Gemeenschap wel eens nader zou kunnen blijken te zijn dan de nationale rok.

P. GROEN

KERKNIEUWS

Het abactiaat van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Amsterdam is sinds 29 mei j.l. gevestigd:

Lekstraat 73 I, Amsterdam-Z.

Doctoraal-examen: Geslaagd voor het Doctoraal-examen Ds E. Teunis, Gereformeerd Predikant te Monster.

THEOLOGISCHE HOOGESCHOOLDAG

1957:

De commissie voor de Theologische Hoogeschooldag kan mededelen, dat deze werd vastgesteld op Woensdag 25 September a.s. De bidstond voor de Hogeschool werd in verband daarmee bepaald op Dinsdag 24 September des avonds 8 uur.

Nadere mededelingen volgen naar gewoonte te zijner tijd. Opgaven kunnen reeds worden gedaan; tijdige aanvraag van kaarten is nog immer zeer gewenst. Het adres blijft: Broederweg 15.

DE COMMISSIE.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij